

Towards a territorial and urban integration of Gaza Camp (Jordan) The main road as mediating figure

67 jaar Palestijnse vluchtelingen crisis

Sinds de dramatische evolutie van het conflict in Syrië en de daarmee gepaard gaande verdere destabilisatie van verschillende landen in het Midden-Oosten zijn vluchtelingen permanent aanwezig in onze media. De huidige toestroom van vluchtelingen in Europese landen wordt door experts omschreven als de grootste westerse humanitaire crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Het maakt het vraagstuk naar de organisatie van tijdelijke en langdurige opvang uitermate prangend. Alhoewel deze scriptie niet ingaat op het Europese vluchtelingenbeleid valt er een interessante parallel te trekken met - en een uiterst leerrijke les te trekken uit - Palestijnse vluchtelingenkampen in het Midden-Oosten.

Sinds de oprichting van Israël in 1948 (Al-Nakba) zijn er 58 Palestijnse vluchtelingenkampen geregistreerd door de Verenigde Naties. De studie van deze kampen geeft ons inzicht in wat de 'tijdelijke' opvang van vluchtelingen in eigen of buurland in de praktijk betekent. Wanneer een kort verblijf, met primaire noden als verzorging, onderdak en voeding, overgaat in een decennialange huisvesting, evolueren de noden samen met de stedenbouwkundige structuren van het kamp. Op langere termijn is er onder meer behoefte aan onderwijs en werkgelegenheid maar ontstaat ook een groeiende nood aan kennis over de sociale, stedenbouwkundige en landschappelijke implicaties van het kamp op zijn omgeving en op de oorspronkelijke bewoners van het gebied.

Gaza Camp, Jordanië

Deze scriptie focust op de integratie van één kamp: Jerash Camp. De lokale bevolking noemt het: Gaza Camp. Dit kamp werd in 1968 in het Noorden van Jordanië ingericht door UNRWA, *the United Nations Relief and Works Agency for Palestinian Refugees in the Near East*. Ons onderzoek start van de uitgebreide basis die geleverd werd door de scriptie *Gaza@Jordan: Introduction and exploration of a spatial frame for Gaza camp, its community and context*. Terwijl dit werk zich hoofdzakelijk concentreerde op een lezing van het kamp en zijn onmiddellijke omgeving, trekt deze scriptie alle grenzen open. Ze legt stuk voor stuk de grotere omgeving bloot en duidt aan in hoeverre en op welke vlakken het kamp hier een impact op heeft - en vice versa.

De toenemende overbevolking en de erbarmelijke levensomstandigheden in het kamp leidden de afgelopen jaren tot het opbloeien van verscheidene informele uitbreidingen. Aangezien deze vluchtelingen elk recht op grondbezit ontberen, zijn mechanismen ontstaan die hen toch in staat stellen om grond te verwerven buiten de officiële grenzen van het kamp. Deze vindingrijke mechanismen en de daaruit ontstane 'dorpjes' worden tot nu genegeerd door UNRWA en de Jordaanse autoriteiten. Deze scriptie brengt het belang van die ontwikkelingen onder de aandacht. Het werk vertrekt daartoe vanuit de hoofdweg die de dorpjes en het kamp met elkaar verbindt.

Het verhaal van de weg / Een scriptie als 'roadmovie'

De scriptie beschrijft een segment van de historische weg tussen Damascus en Jerusalem. Het is een verhaal van eeuwenoude handelsroutes, verschuivende landschappen, Palestijnse vluchtelingen en hedendaagse verkavelingen. De regio wordt geanalyseerd aan de hand van een film, die opgenomen wordt vanuit het oogpunt van een passagier in een auto die de weg afrijdt naar het kamp toe. Zo worden dorpen en landschappen scene per scene ontleed en wordt de hele regio in kaart gebracht. Deze aanpak verankert de analyse en de ontwerpen stevig in de realiteit en vermijdt dat ze verzanden in de nutteloosheid van een top-down visie.

Deze scriptie wil duidelijk maken dat de hoofdweg de belangrijkste ruimtelijke mediërende figuur is voor de stedelijke en territoriale integratie van Gaza Camp. Welke processen sturen de uitbreiding van het kamp? Welke dorpen ontbreken op de kaart? Hoe gedragen de hoofdweg, het kamp en de omliggende dorpen zich ten opzichte van elkaar? Wat is het belang van de weg? Deze vragen worden grondig behandeld in de scriptie.

Het project van de weg

Het antwoord op deze vragen is tweeledig. Enerzijds fungeert de weg als een levensader voor de plaatselijke gemeenschap, die zich stelselmatig uitbreidt over een traject van enkele kilometers. Anderzijds heeft de weg een ingrijpende ruimtelijke impact op het landschap en op het kamp. Zes strategisch geplande ontwerpen beschrijven het veelzijdige karakter van de weg en zijn functie als sociale, economische en ruimtelijke ruggengraat voor de omgeving tussen Jerash en het kamp.

De ontwerpen fungeren als interventies op cruciale knooppunten langs de weg. Ze zijn toegespitst op specifieke noden van de gemeenschap en anticiperen op toekomstige transformaties van bebouwde en groene weefsels. Dit wordt vertaald in een architectuur die omgaat met de contradictie van 'permanente tijdelijkheid'; een conditie die eigen is aan elke vluchtelingensituatie. Het gaat hier om ruimtelijke ingrepen, ontworpen voor meervoudige gebruikspatronen. Ze gaan in op vragen van de Palestijnse bevolking en van lokale partners. Voorbeelden hiervan zijn een slachthuis, dat voor werk zorgt voor de lokale gemeenschap maar tegelijkertijd een grotere regio bedient en een afvalcentrum dat de administratieve grenzen van kamp en gemeente overbrugt.

Het gaat hierbij niet louter om het inpassen van het juiste programma op de juiste plaats. De projecten moeten gezien worden als een open uitnodiging om dringende kwesties aan te kaarten en hiervoor oplossingen te creëren. Naarmate de druk op de humanitaire organisaties die instaan voor de opvang van vluchtelingen toeneemt en de financiële steun afneemt, wordt het noodzakelijk om nauwer samen te werken met regionale partners. Daarom richt deze scriptie zich in eerste instantie tot een 'bruggenbouwer'. Dit kan een persoon of een instelling zijn -lokaal betrokken of niet, opgeleid in stedenbouwkunde of niet- die in staat is om de verschillende partners (UNRWA, gemeente, Jordaanse en Palestijnse bevolking etc.) rond de tafel te krijgen.

En dat is het belangrijkste doel van deze scriptie: lokale partners ervan bewust maken dat het kamp uitgesproken troeven heeft en dat het cruciaal is om grensoverschrijdende relaties aan te gaan om een vruchtbare toekomst voor het kamp én zijn omgeving te verzekeren.